

A برخه: د مالدارۍ بنيادي اصول

درېم لوست: د څارويو د باندنيو غړو ټاکنه

د زده کونکو د زده کړې موخې: د دې درس په نتيجه کې به زده کونکي د لاندي موخو سره آشنا شي:

۱. د غوښينو غواو د باندني غړو ټاکنه او تشریح
  ۲. د شېډو غواو د باندني غړو ټاکنه او تشریح (لبنياتی)
  ۳. د مېرو او بزو د باندني غړو ټاکنه او تشریح
  ۴. د الوتونکو د باندني غړو ټاکنه او تشریح
- پیشنهاد(وړاندیز) شوي وخت: ۴ ساعته يا گړی

پیشنهاد(وړاندیز) شوي د څيري: لاندي منابعي يا ذخيروي د دې لوست په تدریس کې گټوري تمامیدی شي:

- Lee, Jasper S., et. al. *Introduction to Livestock and Companion Animals 3rd Edition*. Pearson Prentice Hall, Inc. 2004 (Chapter 2).
- Internet keywords: Beef cattle, beef breed, cattle, dairy cattle, sheep, goats, ovine, poultry, fowl, geese, duck, turkey.
- <http://www.sheep101.info/>
- http://www.ext.vt.edu/resources/4h/virtualfarm/dairy/dairy_cow.html
- <http://animalscience.ag.utk.edu/ITCModules/Module1/Parts/Parts.htm>

د سامان الاتو، وسايلو او لازمو اسانتياو لړليک

غټ بنودونکی (پراجکتور)

په پاورپوائنټ کې جوړ شوي سلايدونه

روښانه سلايدونه

بيټي گاني

د خبرتياو يا پوسترونو تخته

د لپکني يا رنگوني وسيلي

د حيواناتو انځورونه چې غړي يې ليليل يا نښاني ونه لري

دلاندي نوعو ژوندي حيوانات: غوښين يا دوه مقصده حيوانات، د شېډو غواوي (لبنياتی)، پسه،

اوزه، چرگ، فيل مرغ، بته او يا مرغواي (په داسې حال کې چې شتون ولري)

په زړه پوري تگ لاره: له په زړه پوري تگ لاری گټه واخلي ترڅو زده کونکی د درس د زده کولو

لپاره تيار شى. ډيرى بنوونكى د زده كونكو دټولگيو لپاره دځانگړو تگ لارو نه كار اخلى. كولى شو چى د لاندې تگ لاره څخه ديوى ممكنه تگ لارى په توگه يادونه وكړو:

دشپډو غوا، غوبښيني غوا،پسه،اوزې او الوتونكو عكسونه د ليل او يا د هغوي دباندني غړو د نومونو سره يوځاى انځور يا نقل كړئ. له بيتي گانو په گټه اخستنه د دوي اندامونه او غړي له ليل يا نوم سره ضميمه غوڅ كړئ. دا غوڅي شوي پارچي د زده كونكو له راتلو دمخه په ټولگي كې پريږدئ. كله چې زده كونكي ټولگي ته راغلل هغوي ته وواياست ترڅو د بنكاري يا جسد خوړونكو ځناور په څير لارشي او هغوي ته وظيفه وركړئ ترڅو په ټولگي كې د حيواناتو د اندامونو لپاره كوښښ وكړي او ددي كار لپاره ورته وخت وټاكئ. وروسته له وظيفي وركولو هغوي پريږدئ تر څو خپل بنكار ومومي.كله چې يې ټول شيان راجمع كړل، له هغوي وغواړئ ترڅو د هغه شيانو سره چې پيداكړي يې دي خپلو چوكيو يا ځايونو ته لارشي. پوښتنه وكړئ هغه څه چې له ځانه سره لري ايا د دې په باره كې معلومات لري. دا بحث د لومړۍ موخې په توگه وټاكئ.

د لوست ستراتيژي او دمحتوياتو لنډيز

- لومړۍ موخه: دغوبښينو غواو د باندني غړو ټاكنه او تشریح
اټكل شوي ستونزه: دغوبښينو څارويو عمده باندني غړي كوم دي؟
 لومړی، ټول څاروي د سر، سترگو، غوړونو، پوزي او اساسي غړو لرونكي وي. لېكن ځني له څارويو د ځانگړو غړو لرونكي وي چې د هغوي د نوعو او تولد پوري ځانگړي وي.
۱. د غوبښينو غواو څخه اساسي موخه دغوبښي په منظور ده، مونږ بايد د څارويو لکه غواو د گلو د جنس د ټاکنې په خاطر درستي اصطلاح گاني وپيژنو .
- (الف) دغوبښينو غواو ډير باندني غړي شتون لري چې بايد هغه وپيژنئ تر څو د يو غوبښين حيوان دټاکنې په هکله نسبت نورته ښه خبري وكړئ. نوموړي غړي هغه اندامونه چې مخکې ترې يادونه وشوه او همدارنگه مهمي ځانگړتياوي په بر کي نيسي لکه:
۱. ملا - د شا له برخې څخه عبارت ده او هغه منطقه ده چې د پښتو داخري برخي او د ورانه مفصل(جوړ) هډوکى ترمنځ ځاى لري.
۲. عظم غجز rump - دڅاروی د شا هغه برخه ده چې د ورانه مفصل د هډوکى څخه تر اخري برخي دڅاروی او په غواگانو کي د لکى تر ليندۍ يا سر (tail head) پوري ځاى لري.
۳. ټټر brisket -- د حيوان د ترسيري يا جلو اتصالي connective tissue او شحمي نسج دي چې دحيوان د مخکې پښو منځ کي ځاى لري.

** له ۱-۳ TM لوستي موادو او ۲، ۳، ۴، ۵، ۶ او ۷ گڼو سلايدونو څخه د غوښين څاروي د باندني غرو د بحث لپاره گټه واخلي. تاسي کولی شئ چې د غوښين څاروي انځور دلبکنې په صفا و کښي ترڅو له زده کونکو غوښتنه وکړئ چې ۳ گڼه سلايد د کاغذ پرمخ انځور کړي. همدارنگه له زده کونکو وغواړئ ترڅو د يوې کوچنې ازموينې په واسطه د غوښين څاروي د باندني غرو په هکله د موضوع مطابق معلومات ورکړي. دا ازموينه د نمر و داخستلو په خاطر نه وه، يواځي له تاسو سره مرسته کوي تر څو د هغوي د پوهيدني سطحه خاتمه معلومه کړي.

دوېمه موخه: د شپږي ورکونکي خوا (البنياتي) باندني غري تشخيص او تشریح کړئ .

اټکل شوي ستونزه: د شپږي ورکونکي خوا عمده باندني غري کوم دي؟

د پاور پوائنټ ۸، ۹، ۱۱، ۱۲ گڼه سلايدونه

II. د شپږو خواوي د باندني بي شميرو غړولرونکي دي چې د غوښينو څارويو سره ورتوالی لري، ولي بايد وکولی شو ترڅو توپيرونه تشخيص کړو، د هغوي د توليد قدرت ارزيايي او د څارويو ستونزې تشریح کړو. دا چې د شپږو خواگانو اهمه موخه د شپږو توليد دی، په دې اساس هغوي د داسې جوړښتونو لرونکي دي چې د ساتنې د پروگرام له لاري نوموړي کار په بڼه توگه سرته رسولی شي. د شپږو خواگانو ځني باندني غري په لاندې توگه تشریح کيږي:

(الف) د تي لرونکو سيستم - په تي لرونکو کې غولانځه دڅلورو ځانگړو غدو لرونکي ده، هره غده لرونکي ديو تي ده او هر يو تي لرونکی د يوې خولې دي. چې بڼي او گس نيمايي يې کاملاً جدا ده.

(ب) Hock - "زنگون" شاتنی پښي

(ت) wither - داوړې تکی

** د دې موخي د بڼه پوهيدا په خاطر له لاندې انټرنیټي صفحي څخه د يو بڼه مرسته کونکي وسيلي په توگه گټه واخلي:
http://www.ext.vt.edu/resources/4h/virtualfarm/dairy/dairy_cow.html زده کونکي کولی شي چې دا صفحه په پوره توگه وگوري او غري يا اجزا په شپږي ورکونکي خوا کيږدي. همدارنگه د ۲-۳ TM درسي مواد او د پاور پوائنټ ۹ گڼه سلايد هم وگوري او له هغې دلبکنې په صفحي د انځور ويستلو په خاطر گټه ترلاسه کړي يا له زده کونکو غوښتنه وکړئ تر څو هغه د کاغذ پرمخ انځور کړي.

درېمه موخه: د پسه او اوږې باندني غري تشخيص او تشریح کړئ.

اټکل شوي ستونزه: د پسونو او اوږو عمده باندني غري او اجزا کوم دي؟

۱۱۱. د پسونو او ازو ترمنځ ډېر ورتوالي او توپيرونه شتون لري. دواړه د تي لرونکو څارويو له جملې څخه دي، شخوند وهونکي هضمي سيستم او دوه نوکه يا دوه سومه څاروي دي. دواړه نوعي داقتصادي پلوه د اهميت وړ دي.

** اوس له زده کونکو وپوښتی چې ايا پسونه د افغانستان د زراعتي اقتصاد لپاره گټور دي او که اوزي؟ دزده کونکو له ځوابونو وروسته، له هغوي نه غوښتنه وکړئ چې په کوم دليل يوه نوعه له بلې نوعې بهتره ده.

(الف) دپسونو او ازو بې شميره عين شى غړي شتون لري چې د غوښينو او شپډو ورکونکو څارويو سره ورتوالی لري.

۱. د اوزو ځانگړتياوي داسې دي: د شپډو رگ، شپډويي غده، تى (د غولانځي څوکه) – چې د شپډو د توليد لپاره د اهميت وړ دي.
۲. دپسونو ځانگړتياوي داسې دي: درې کنجه پښې، شا، ملا او دسپني پنجره – دپسه عمده غړي دي چې دغوښني په منظور تری گټه اخستل کيږي.

** له ۳-۳ TM درسي موادو او ۱۳، ۱۴ گڼه سلايدونو څخه د پسونو او اوزو د باندني غړو د تشخيص په خاطر کټه واخلئ او له هغې څخه د ليکنې په صفحه دانخور کينلو لپاره کار واخلئ او يا له زده کونکو وغواړئ تر څو يې په خپلو کاغذونو انخور کړي. همدارنگه زده کونکي کولي شي چې هغه په لويه ورقه يا کاغذ او تخته انخور کړي او داسې خورنډې پلني ټوتي (flap) جوړي کړي چې هرښه شوی غړي په برکي ونيسي. دا کار کيداي شي ديوې لوبې په شکل سرته ورسېږي. زده کونکي کولي شي چې دڅاروی په غړو باندې د خورنډو ټوتو د اېښودلو او همدارنگه د تقرېري ځوابونه په اساس ديو بل له پوهې څخه برخمن شي. دوي کولي شي چې د خورنډو شوو ټوتو له پورته کولو وروسته په دې پوه شي چې ايا ځواب يې درست دی او يا غلط.

څلورمه موخه: د الوتونکو د باندني غړو تشخيص او تشریح

اټکل شوي ستونزه: کورني چرگان يعنی څه؟

۷۱. پولټري د ټولو کورني الوتونکو د گروپ نوم دي چې دغوښني، هگيو او بڼو

لپاره تري گټه اخستل کيږي. همدارنگه په پولټري کې الوتونکي او چرگان هم راتلی شي. دا الوتونکي د وزرونو، شمزی او بڼو لرونکي دي او ځني له هغوي د لمبلو قدرت هم لري.

(الف) د پولټري يا چرگانو او نورو څارويو ترمنځ اساسي توپير دا دي چې هغوي د توپيري هضمي او توليد مثل سيستمونو لرونکي دي. دهغوي

هضمي سيستم د شاتينگی لرونکي دی چې له هغې څخه د غاښونو په توگه کار اخلي. له زده کونکو وپوښتنی چې دهغوي هضمي سيستم ولې توپير لري؟ له دې سببه چې هغوي په مکمله توگه توپيري خوراکه په مصرف رسوي. دمثل توليد په الوتونکو کې له جنسي يوځای کيدنې وروسته د هگيو ايښودلو څخه عبارت دي بل په زړه پوري شی دا دې چې ځنې له الوتونکو مصنوعي القاح ته اړتيا لري ځکه ځنې له دوي د ډېري غوښې په لرلو سره نه شي کولی چې جنسي کرڼه سرته ورسوي. په دې برخه کې فيل مرغان غوره مثال گڼل کېږي.

(ب) د اکثره الوتونکو باندي غړي او اندامونه سره ورته دي. ولې ځنې مشخصات يې د سر، غاړې او پښو په برخه کې شتون لري چې دهغوي په تشخيص کې مرسته کوي.

** له ۴-۳ TM درسي موادو او ۱۵، ۱۶، او ۱۷ گټه د پاورپواينټ سلايدونو څخه د الوتونکو ترمنځ د ځانگړي توپير چې دهغوي دغرو په تشخيص کې ونډه لري گټه واخلي. د بحث له نمونو يا فارماتونو څخه په گټه اخستې د الوتونکو ترمنځ ورتوالي او توپيرونه پيداکړئ. له زده کونکو وپوښتنی چې کوم نوعه الوتونکي په افغانستان کې شتون لري. له زده کونکو وغواړئ تر څو اړېکي جوړي او د الوتونکو دهرې نوعې ترمنځ ورتوالي او توپيرونه لست کړي. دا لستونه يا لړلېکونه د صفحې پرمخ په لېکلي بڼه ارايه کړئ. وروسته زده کونکي د ژوند يو الوتونکو د کتنې لپاره بيرون ته يوسي. له هغوي غوښتنه وکړئ ترڅو د هرې نوعې ترمنځ فزيکي توپيرونه پيداکړي.

زده کونکي د هرې موخي دمربوطه محتوياتو تشریح ته راوغواړئ. دهغوي له ځوابونو څخه د هغه منطقو د تعين په خاطر چې دوهم ځل بايد تدريس شي گټه واخلي. کولي شی چې د پاورپواينټ له ۱۹ گټې سلايد له پوښتنو گټه واخلي.

خلاصه يا لنډيز: د دې درس د لنډيز لپاره د زده کونکو د زده کېدونکي موخو څخه گټه واخلي. د هرې موخي د محتوياتو د تشریح په خاطر زده کونکي راوغواړئ. دهغوي له ځوابونو دهغه منطقو اساسي تعين لپاره چې بايد د توپيري تگ لاري په اساس بيا ځل تدريس شي، گټه واخلي. له ټولو موادو څخه چې له هرې موخي لکه لنډيز څخه په لاس راځي د ارزياڼې لپاره گټه واخلي. له زده کونکو غوښتنه وکړئ ترڅو دغوښينو غواو دغرو له ازمويني، پوستري تختو، انټرنيتي صفحو او دلنډيز په خاطر له جوړ شوی لړليک څخه دڅارويو دباندي غرو لپاره وار په وار گټه واخلي. همدارنگه زده کونکي له ټولگي

بهر بوځئ ترڅو ژوندي څاروي وگوري. کله چې د ځانگړي غږي په هکله اشاره کوي له زده کونکو وغواړئ تر څو دهغي نوم واخلي.

پلټنه يا ارزيايي: پلټنه د زده کونکو دموخو د لاسته راوړني په خاطرچي په دې لوست کي ارايه کي متمرکزه کړئ. دا کار کيداي شي د توپيري تخنيکونو پواسطه سرته ورسيري لکه د زده کونکو کړني يا اجرات دهغه کارونو په اړه چې د اجرا لاندي قرار نيسي. د لپکني بني ازمويني مثال د دې سند سره ضميمه ارايه کيري.

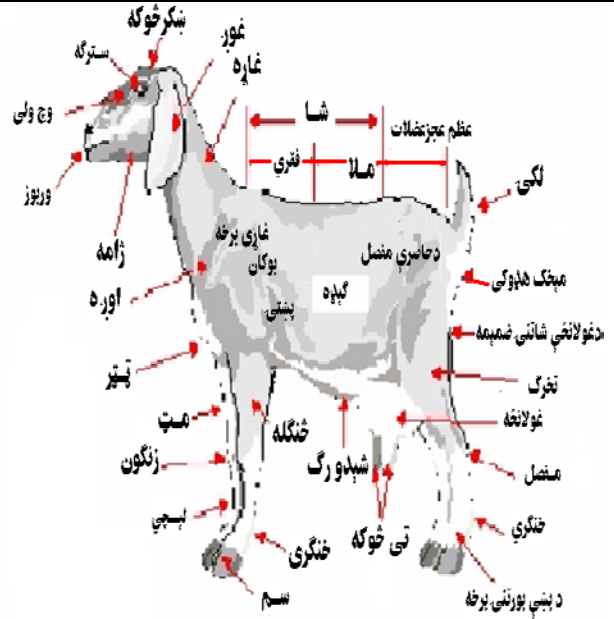
دمثالي ازمويني خوابونه

۱. د عظم عجز عضلات، ۲. لکي، ۳. غولانځه، ۴. د لاس بنکتتي مفصل، ۵. د تي څوکه،
۶. زنگون، ۷. تير، ۸. د څاروي وربوز، ۹. غاړه، ۱۰. شا، ۱۱. پورتنی برخه، ۱۲.
- اوره، ۱۳. زنگون، ۱۴. پوښتنه او ځواب، ۱۵. ځانگړی نظريا کتنه.

از موینه

هر غري يا اندام په صحيح ډول په نښه يا يې نوم واخلي

۱. _____
۲. _____
۳. _____
۴. _____
۵. _____
۶. _____
۷. _____
۸. _____
۹. _____
۱۰. _____

دوېم جز: تش ځایونه پک کړئ.

۱۱. کوپړی (Poll) په برخه د _____ سر په پسونو، اوزو او غواو کې قرار لري.

۱۲. Withers په برخه د _____ کې ځای لري.

۱۳. دلاس بنکتی مفصل (Hock) د انسانانوله _____ سره ورته وي.

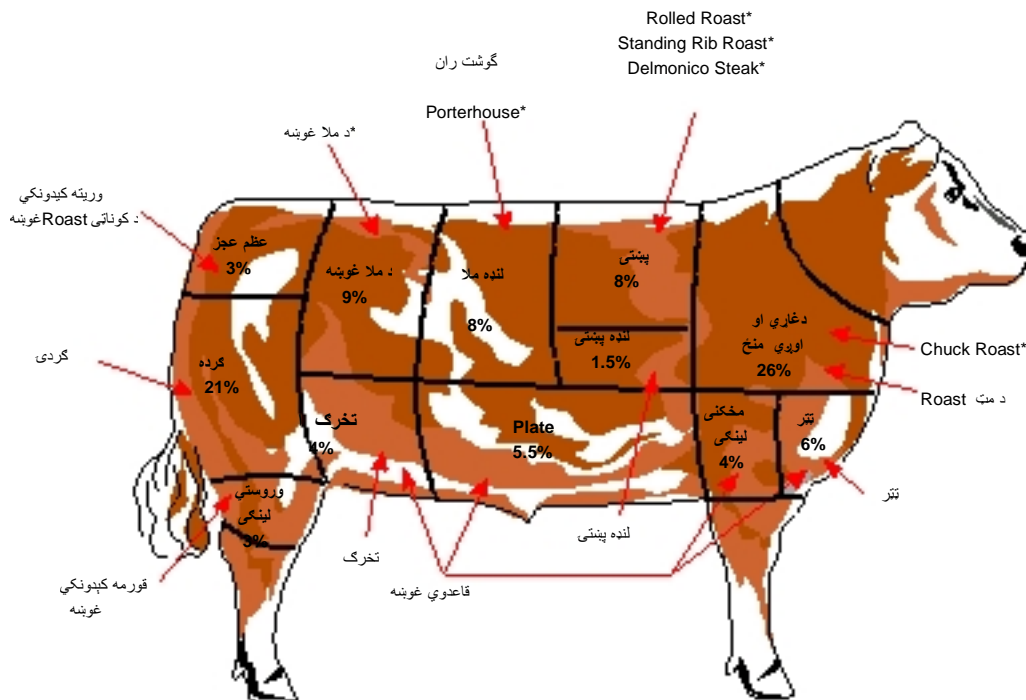
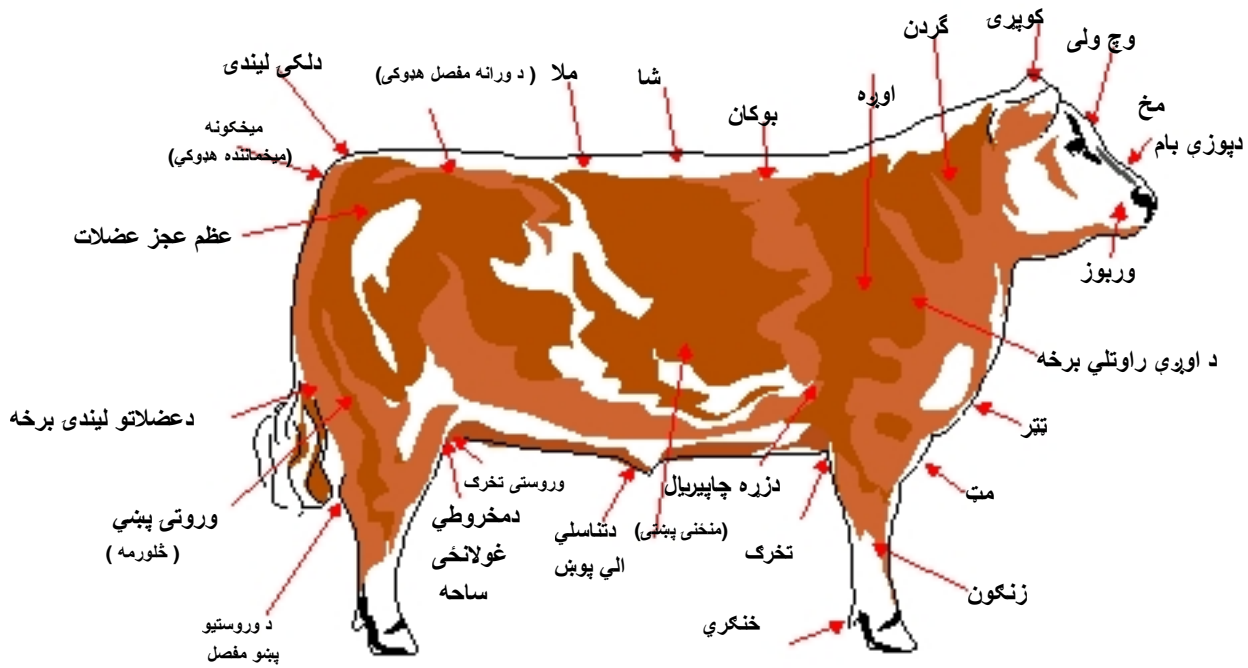
۱۴. غواوي دتي څوکی لرونکي _____ وي او اوزي او مپړي د

_____ تي څوکی لرونکي وي.

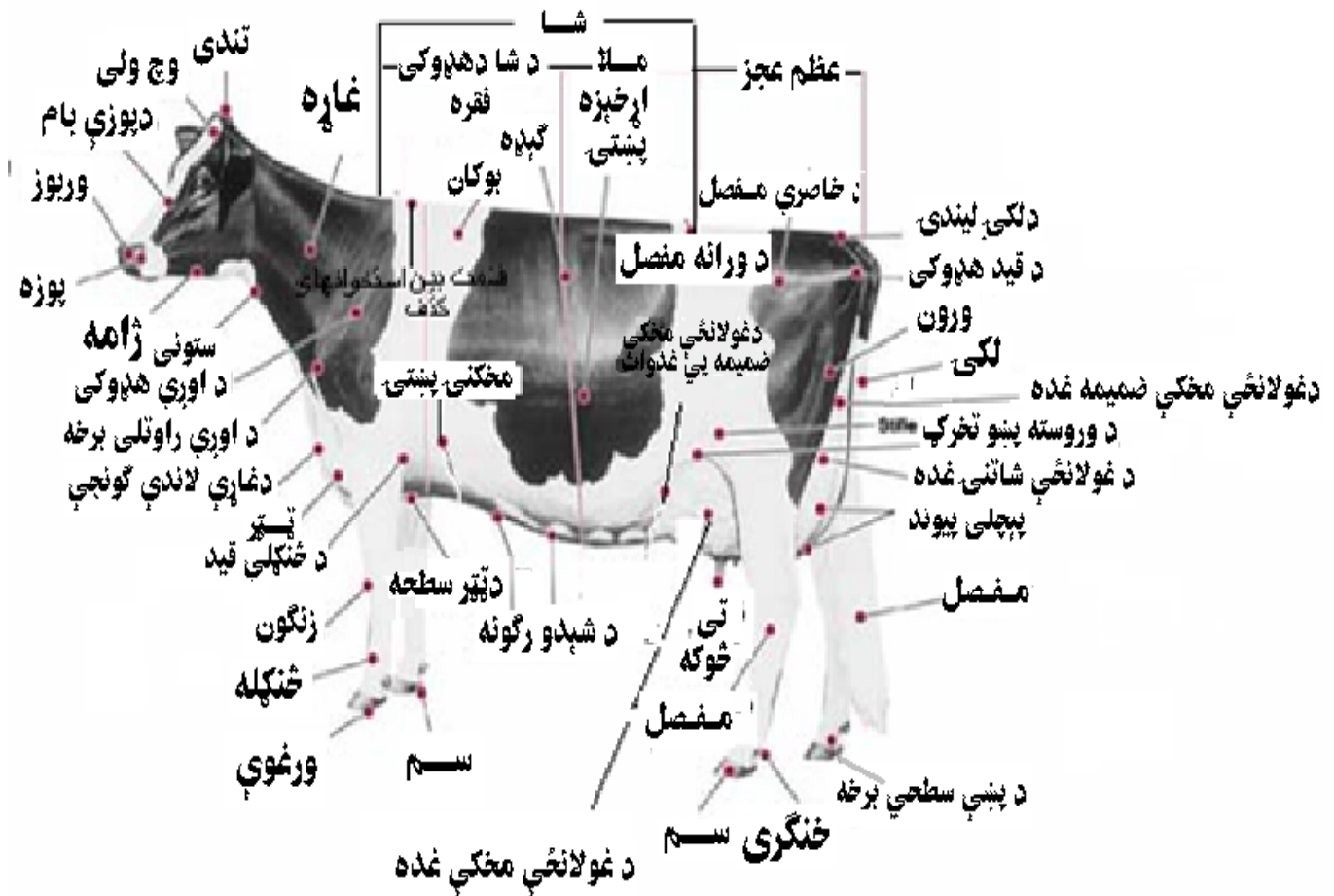
۱۵. په خپله ژبه تشریح کړی چې ولې دڅارویو اناتومي زده کول ارزښتمند یا مهم دي.

دغوبښيني غوا باندني غري

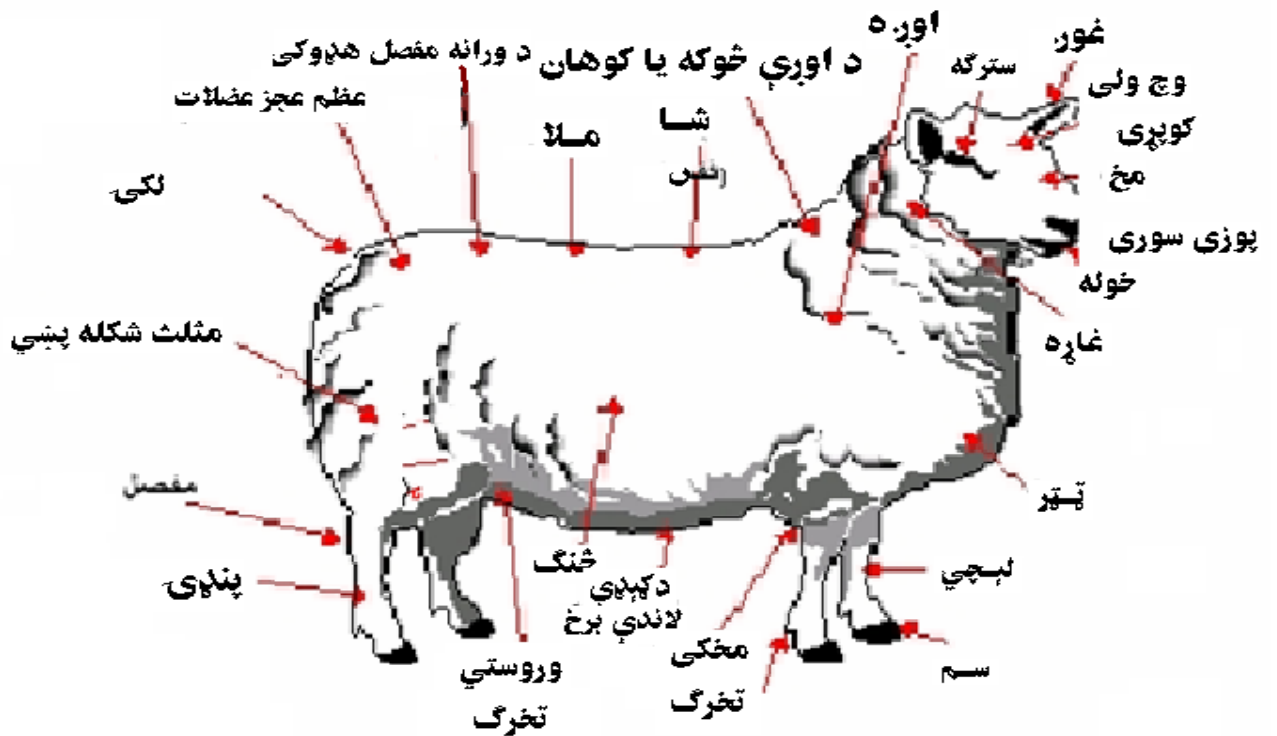
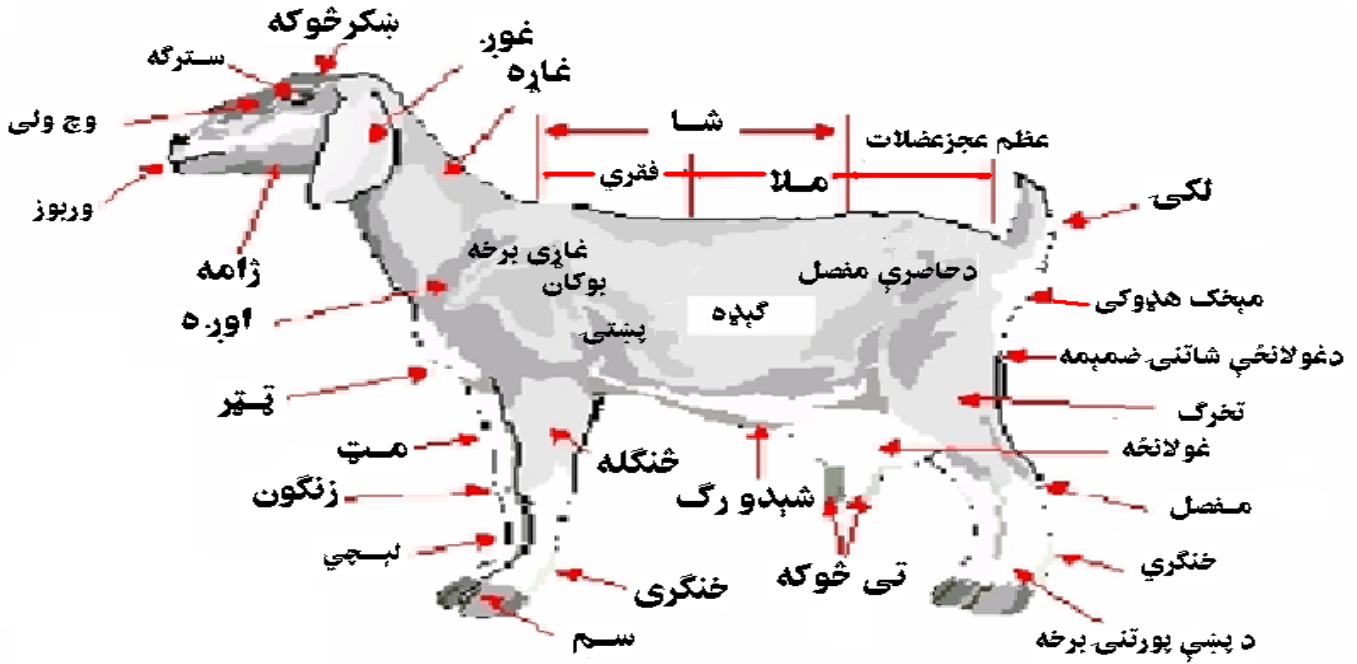

دشېدو غوا باندني غړي

د پسه او اوزې اناتومي

TM: ۳-۳

دمرغانو باندنی اناتومی

